

Wstęp

Trzeci tom *Studia Musicologica Calisiensia* podobnie jak tomy I oraz II nosi podtytuł. I podobnie do tomów poprzednich zawiera się w nim dość rozległy obszar tematyczny. Dominują jednak prace z zakresu instrumentologii. Przedstawione zostały tu teksty akademików zaproszonych do współudziału w tworzeniu publikacji. Zaprezentowali oni wyniki swoich badań prowadzonych w obrębie muzykologii historycznej i systematycznej w różnorodnych jej aspektach oraz historii budownictwa instrumentów muzycznych. Tak jak w poprzednich tomach *Studiów*, tak i w tomie niniejszym przy prezentacji artykułów przyjęto zasadę kolejności alfabetycznej nazwisk ich autorów, w ramach podziału na dwie części, uwarunkowanego zakresem tematycznym prac (*Instrumentologia; Varia*).

Z zakresu instrumentologii przedstawiamy osiem tekstów. W tej części największą wagę mają prace najwybitniejszego i najpłodniejszego naukowo polskiego muzykologa-instrumentologa, jakim jest bez wątpienia Benjamin Vogel. Tom otwiera jego tłumaczenie z angielskiego dotyczące systematyki podziału instrumentów muzycznych z 1914 r., którego autorami jest dwóch klasyków muzykologii i instrumentologii niemieckiej: Erich von Hornbostel i Curt Sachs (*Rewizja klasyfikacji instrumentów muzycznych Hornbostla-Sachsa przez Konsorcjum MIMO*). Następnie przedstawiamy dwa teksty nieżyjącego już autora z Wielkiej Brytanii: *Instrumenty historyczne i ich rola* oraz „Rozwód” organologii z etnomuzykologią. Napisał je Jeremy Montagu (1927-2020), znany muzyk, naukowiec, pedagog, dyrygent, kolekcjoner instrumentów muzycznych, kurator Bate Collection of Musical Instruments na Uniwersytecie w Oxfordzie, gdzie wykładał. Montagu był autorem wielu prac o dawnych instrumentach, m.in. wydanej w tłumaczeniu polskim książki *Instrumenty muzyczne Biblii* (Kraków 2006). Tekst jego referatu, pod oryginalnym tytułem *Historical instruments and their rôle*, został wygłoszony 5 sierpnia 2002 r. na spotkaniu Instytutu Technologii Instrumentów Muzycznych (The Institute of Musical Instrument Technology). Na język polski przetłumaczył go i opatrzył komentarzami Benjamin Vogel. Montagu przedstawia swoje ważne refleksje dotyczące wykorzystania w praktyce muzycznej i badawczej instrumentów zabytkowych i historycznych. Drugi tekst tego samego autora, pod tytułem *The*

Divorce of Organology from Ethnomusicology, to referat wygłoszony na konferencji etnomuzykologicznej w Wenecji w 2017 r., w którym domaga się on przywrócenia organologii samodzielnej, a nie tylko służebnej roli w badaniach etnomuzykologicznych.

Zamieszczone w III tomie *Studiów* prace profesora Vogla dotyczą zarówno historii wytwórczości instrumentów muzycznych na ziemiach polskich, jak i tematyki pokrewnej. Benjamin Vogel opublikował wcześniej obszerny *Słownik lutników działających na historycznych i obecnych ziemiach polskich oraz lutników polskich działających za granicą do 1950 roku* (dwa wydania: Szczecin 2007, Bydgoszcz 2019). W międzyczasie autor odkrył i przebadął kolejne źródła, które umożliwiły uzupełnienie i skorygowanie informacji zawartych w owym *Słowniku*. I stąd powstała *addenda et corrigenda* do niego. W niniejszym tomie opublikowane zostały także inne cenne artykuły tego wybitnego uczonego, które dotyczą terminologii instrumentologicznej, instrumentologii jako subdyscypliny muzykologii oraz dziejów zakupu ostatniego fortepianu Fryderyka Chopina (w części *Varia*).

Część *Varia* otwiera artykuł Ewy Chamczyk, doktorantki w Instytucie Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego, która zajmuje się znaną wprawdzie, ale słabo opracowaną muzykologicznie biografią i twórczością znakomitego skrzypka wirtuoza Apolinarego Kątskiego (*Wokół wirtuozerii w I poł. XIX w. Droga artystyczna Apolinarego Kątskiego – studium przypadku*). Z kolei Bogusław Rottermund przedstawia interesujące rozważania dotyczące interpretacji artystycznej utworów fortepianowych Karola Szymanowskiego, które zostały utrwalone fonograficznie przez jednego z najwybitniejszych pianistów XX w. – Światosława Richtera. Autor zwraca szczególną uwagę na indywidualne cechy gry rosyjsko-radzieckiego wirtuoza, ujawnione m.in. w czasie jego występów w Warszawie (1954, 1982), Wiedniu, Tokio, Bolzano, Paryżu, Londynie, Budapeszcie, utrwalonych *live* fonograficznie na płytach winylowych i CD (*Utwory fortepianowe Karola Szymanowskiego w wykonaniu Światosława Richtera. Próba analizy interpretacji artystycznej i charakterystyczne cechy gry pianisty*). Praca Krzysztofa Rottermunda, przedstawiająca sylwetkę wybitnego polskiego fortepianmistrza, ma natomiast nieco inny charakter niż pozostałe artykuły tomu. Autor, będący niegdyś uczniem Gustawa Arnolda Fibigera (1912-1989) w Technikum Budowy Fortepianów w Kaliszu, oprócz przypomnienia najważniejszych danych biograficznych dotyczących tego konstruktora fortepianów i pianin oraz nauczyciela pięknego zawodu, wspomina swojego mistrza i mentora. Okazją do tego stała się przypadająca w 2022 r. 110 rocznica urodzin wnuka założyciela w Kaliszu w 1878 r. znakomitej wytwórni fortepianów i pianin ARNOLD FIBIGER. Cały tom wieńczy artykuł Vogla, tym razem o tematyce niezwiązanej z głównymi, instrumentologicznymi zainteresowaniami tego autora. W bardzo ciekawym tekście *Kilka uwag o materializacji mitów w kulcie góralszczyzny i kulcie Chopina* Vogel zajął się zmitologizowanymi przekazami

dziejowymi, które zrodziły się wokół kultury górali polskich, a także niektórych chopinianów w odpowiedzi na zapotrzebowanie polityczne czy narodowe, przypominające elementy polityki historycznej czasów dzisiejszych.

Prezentowane artykuły, napisane przez muzykologów i teoretyków muzyki, a w jednym przypadku przez pianistę charakteryzuje różnorodne podejście ich autorów do dyskursu naukowego, ukazują one również indywidualne założenia metodologiczne w podjętej problematyce badawczej. Redaktor naukowy wyraża nadzieję, że III tom *Kaliskich Studiów Muzykologicznych* również znajdzie należyte uznanie i wzbudzi zainteresowanie polskiego środowiska muzykologicznego.

Krzysztof Rottermund
Berlin, październik 2022